

Lituanistinių mokyklų užsienyje svarba Lietuvai

Deimantė ŽUKAUSKIENĖ

Spalio 1 d., penktadienį, nuotoliniu būdu surengta diskusija „Kodėl Lietuvai svarbios lituanistinės mokyklos užsienyje?“, kurios iniciatoriai – Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija kartu su Vytauto Didžiojo universitetu, Lituanistinių mokyklų asociacija bei PLB Švietimo komisija. Diskusijos, sujungusios diasporos, neformaliojo švietimo, akademinio pasaulio atstovus bei politikus, metu garbės ženklu ,,Už pasaulio lietuvių nuopelnus Lietuvai“ buvo pagerbtas Lietuvių fondas (JAV) ir nusipelnę lituanistinio ugdymo organizatoriai ir mokytojai iš Švedijos, Jungtinės Karalystės, Airijos, Norvegijos, Lenkijos, JAV, Rusijos.

Ši diskusija – metų pradžioje įvykusio pirmojo Lituanistinio ugdymo forumo tęstinis renginys, kuris, anot organizatorių, yra skirtas lituanistinių mokyklų užsienyje reikšmei aptarti ir problemoms išsiaiškinti, kodėl didelė išvykusiųjų dalis atsisako kalbėti lietuviškai ir kartu perduoti gimtąją kalbą savo vaikams. Lituanistinio ugdymo praktikų nuomone, lituanistinės mokyklos Lietuvoje yra nepažinios, jų veikla dažnai neįvertinama, o kasdienybė nesuprantama. Diskusijoje kelti klausimai: ką Lietuvai ir lietuvių diasporai reiškia lituanistinės mokyklos užsienyje; koks jų įnašas į diasporos lietuviškosios tapatybės išlaikymą ir stiprinimą; kiek pažįstame šių mokyklų pasaulį.

Pirmoje diskusijos dalyje akademinio pasaulio atstovai – VDU Istorijos katedros dėstytojas Domas Boguševičius, sociologė iš Mykolo Romerio universiteto dr. Daiva-Kristina Kuzmickaitė bei Lietuvos Respublikos ambasadorius Airijoje Marijus Gudynas – nagrinėjo lituanistinių mokyklų užsienyje istorinę reikšmę

pačiai lietuvių diasporai ir jų veiklos prasmingumą Lietuvai.

Domas Boguševičius peržvelgė istorinį migracijos kontekstą, priminė reikšmingus diasporos istorijos momentus nuo grynorių kartos, organizacijos Draugija užsienio lietuviams remti, prisiminė reikšmingą, išsamų A. Šapokos „Lietuvos istorijos“ skyrių, skirtą diasporos istorijai, taip pamažu artėdamas link šių dienų ir kreipdamas diskusiją prie klausimų, ką lietuvio sąmonei, tautos suvokimui, lietuviškai tapatybei reiškia lituanistinės mokyklos, kaip mes dabar vertiname lituanistinį švietimą. Anot istoriko, XIX a. pab.– XX a. prad. formuojasi tautinės tapatybės ženklai: per lituanistinį švietimą, parapijas, jų veiklą, per besiformuojančią politinę veiklą, per įvairiausio pobūdžio visuomeninį grupavimąsi, būtent šitoje situacijoje atsiranda lietuviškojo švietimo užuomazgos. Mokslininkas įsitikinęs, kad kaip tik bendruomeniškumas yra vienas svarbiausių veiksnių išlaikant, vystant lituanistines mokyklas: „Iš praktikos dirbant su lituanistinių mokyklų mokytojais matau, kad yra labai daug asmeninės iniciatyvos, kuri, mano manymu, visada bus vertingesnė už bet kokį biurokratizuotą ir griežtai valstybiškai administruojamą modelį. Valstybė šiuo atveju galėtų būti kaip atrama, bet iniciatyva, saviorganizavimosi paskatos visgi turėtų eiti iš draugijinio gyvenimo, ką, tiesa sakant, lietuviškam švietime, lituanistiniam švietime, kaip jau truputį anksčiau sakiau, visos šios veiklos tvarumą parodė lietuvių diasporos istorija.“ Domas Boševičius sako, jog lituanistinis švietimas yra itin reikšmingas diasporoje gyvenančių žmonių tapatybės išsaugojimui ir „yra svarbus ne tiek geografiškai ar politiškai apibrėžtos Lietuvos išsaugojimui, kiek svarbus dviejų čia istorinėje Lietuvoje ir diasporoje esančių dalių tarpusavio kontaktų mezgimui“.

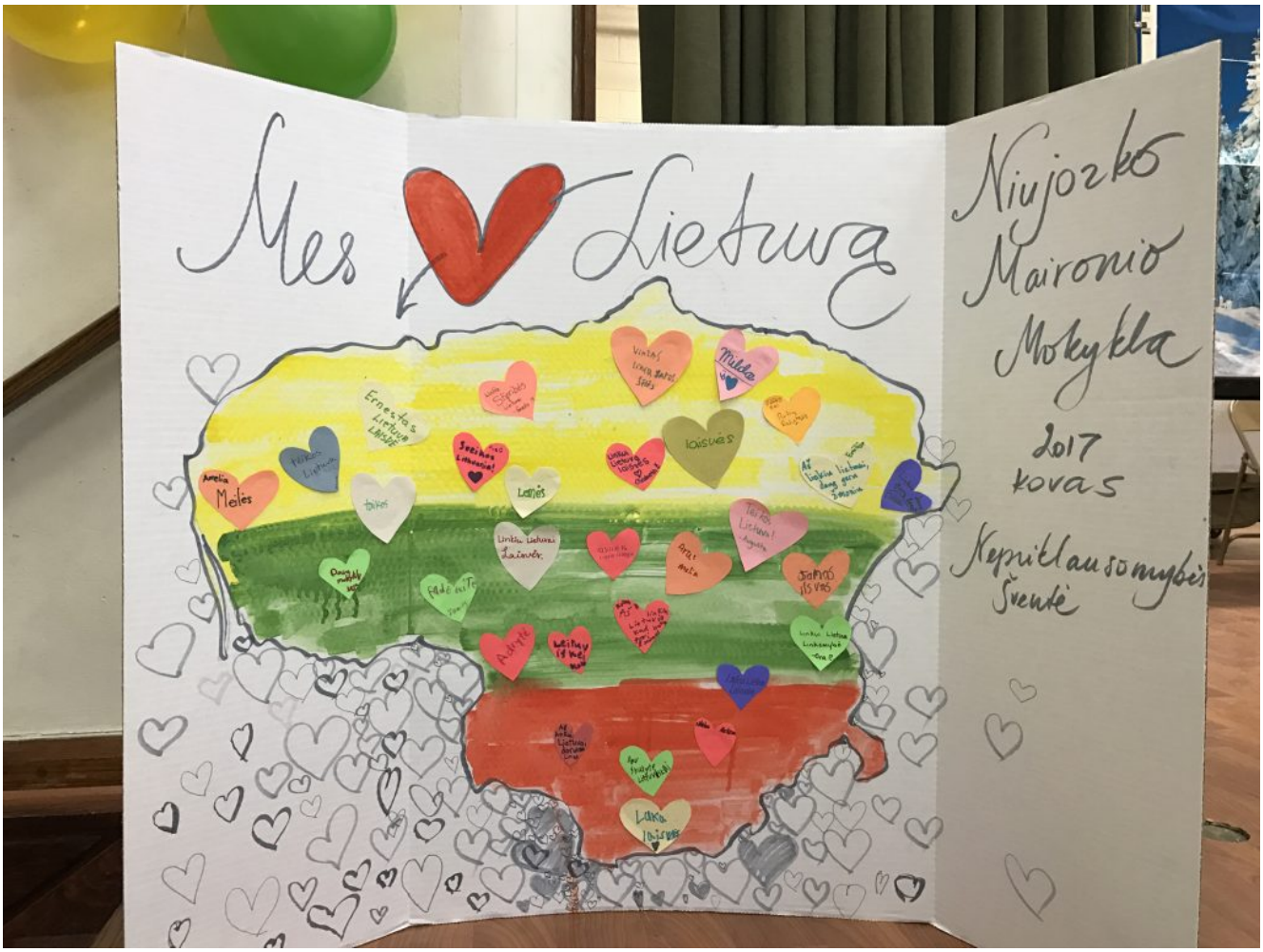
Dr. Daiva-Kristina Kuzmickaitė viena pirmųjų Lietuvoje sistemiškai pradėjo nagrinėti šiuolaikinę lietuvių diasporą. 2004 m. pasirodė jos monografija „Tarp dviejų pasaulių: naujieji emigrantai lietuviai Čikagoje (1988–2000)“. Šioje studijoje išsamiai nagrinėjama lietuvių migracijos, kūrimosi ir adaptacijos Čikagoje patirtys minėtu laikotarpiu. Mokslininkė savo pranešime kalbėjo apie savo patirtis, nes kurį laiką jai teko dirbti keliose Čikagos lituanistinėse mokyklose. Anot jos, mokykla tarsi atspindi 3 paradigmas, kurių ištakos slypi dar lietuvių grynorių kartoje. „Tiek grynorių, tiek vėliau ypač dipukų kartą galima laikyti modeline etnine mažuma, kuri gana sėkmingai įsiliejo į didžiosios šalies gyvenimą“, – sako D. K. Kuzmickaitė. Pirmoji – naujosios asimiliacijos teorija, kurią mes galime matyti naujų emigrantų šeimoms integruojantis toje didžiojoje visuomenėje per integraciją į mažąją visuomenę, t. y. lietuvių bendruomenė ir

mokykla dažniausiai padeda tą dvikryptį veiksmą įgyvendinti. Antroji – segmentuota asimiliacija. Naujieji emigrantai ne tik atveda vaikus į mokyklą – čia vyksta ir žinių mainai: keičiamasi informacija apie darbus, vietos gyvenimą, mokyklas, taip teikiama pagalba, įgyjamas atsparumas ir adaptacija būna sėkmingesnė. Trečioji – transnaciolizmo paradigma, kai iškeliamas ryšys su kilmės šalimi, neapsiribojama tik monetizavimu, siunčiant pinigus likusiems Lietuvoje šeimos nariams, bet vyksta ir vertybių, požiūrių mainai. Čia svarbu matyti lituanistines mokyklas kaip tas vietas, iš kurių taip pat ateina idėjos, istorijos perdavimas. Sociologė sako, jog išeivija būtent per lituanistines mokyklas yra išsaugojusi bendruomeninę veiklą ir atnešė į Lietuvą tai, kas sovietmečiu buvo užkonservuota ir galėjo iš naujo atgyti mūsų visuomeninėje. Lituanistinės mokyklos yra išskirtinai svarbios. Daiva-Kristina Kuzmickaitė pastebi, kad į Lietuvą sugrįžtančios šeimos parsiveža aibę problemų, tokių kaip kalbos nemokėjimas, ir čia pamini gerąjį švedų politikos pavyzdį. Švedai skiria didžiulį dėmesį emigrantų mokykloms, nesvarbu, kokios tai etninės grupės būtų – musulmonų ar kitos, tam, kad jos galėtų kurti savo etnines mokyklėles ir atėjus laikui reemigruot į gimtąją šalį. Taip sumažinama didžiulė įtampa ir atskirtis.

Ambasadorius Airijoje Marijus Gudynas svarstė, kaip šiandien yra suvokiama išeivija, kokią naudą duoda lituanistinis švietimas ir jo išvystymas. Pasak ambasadoriaus, diasporos pamatiniai ramsčiai visada buvo lituanistinės mokyklos, įvairios išeivijos organizacijos ir parapijos. Lituanistinė mokykla buvo suvokiama kaip parapijos pagrindas, užtikrinantis, kad ji bus tęstinė, kad ilgai gyvuos. Visos JAV įsikūrusios parapijos, kuriose M. Gudynui teko vizituoti, prasidėjo nuo mokyklos (išskyrus Lemonto Maironio lituanistinę mokyklą). Į klausimą, ką šiandien reiškia mokykla, M. Gudynas atsako, jog ji reiškia Lietuvos valstybės tęstinumą užsienyje. Marijus Gudynas kalbėjo, jog dažnai lietuvių diaspora, jos pasaulis vis dar tebėra mums nepažinus, todėl reiktų kiekvienam iš naujo permąstyti savo santykį, suvokti diasporą kaip savo tautos tapatybės dalį: „Mūsų pažinimas diasporas arba savo pačios dalies yra labai ribotas. Taip, mes galime kaltinti sovietinę sistemą, kuri visus laikė uždarytus, už geležinės uždangos, mums neleidusios pažinti savo diasporos, ir čia reiktų pasižiūrėti, ar mes negalime matyti kitaip. Galime pradėti galvoti, kad diaspora yra milžiniška mūsų galimybė, užnugaris, tam tikras saugumo tinklas užsienyje. Daug tautų diasporą mato kaip savo dalį, labai daug davusią savo valstybei jos atkūrimo momentu. Mes esame kelyje Lietuvoje pažinti, suvokti savo diasporą, suvokti, kas yra mūsų diaspora, surasti savo santykį su diasporą, surasti diasporos santykį su valstybe. Švietimas

tiek Lietuvoje, tiek užsienyje yra labai svarbi ašis.“

Antroji diskusijos dalis buvo skirta lituanistinių mokyklų prisistatymui: nuotoliniu būdu prisistatė Airijoje, Australijoje, Čilėje, Ispanijoje, JAV ir Jungtinėje Karalystėje veikiančių lituanistinių mokymo įstaigų įkūrėjai, iniciatoriai ir vadovai. Diskusiją moderavo Alvija Černiauskaitė, kuri yra PLB Švietimo komisijos pirmininkė, švietimo, mokslo ir sporto ministro visuomeninė konsultantė bei Londono lituanistinio darželio-mokyklos „Obelėlė“ vadovė. Šioje dalyje daugiausia susitelkta į užsienio lietuviškų neformaliojo ugdymo mokyklų, kurių per pasaulį yra jau virš 230 ir kurios pasiskirsčiusios 6 žemynuose, pristatymą.

Nepriklausomybės šventė Niujorko Maironio lituanistinėje mokykloje

Pradėta nuo Jungtinės Karalystės, kurioje beveik 50 lituanistinio švietimo mokyklų, darželių mokosi nemaža dalis lietuvių vaikų. Londono lituanistinio darželio-mokyklos „Obelėlė“ vadovė pristatė savo darželį, ikimokyklinio ugdymo gaires ir pasidalino gerąją patirtimi įtraukiant į mokymo procesą ir tėvus. Londono lituanistinis darželis-mokykla „Obelėlė“ įsikūręs šalia olimpinio miestelio

ir gyvuoja jau 14 metų. Patys pirmieji „Obelėlės“ mokiniai šiais metais jau tapo pilnamečiais. Darželyje vaikai ugdomi pagal Lietuvos ir Jungtinės Karalystės ikimokyklinio ugdymo programas, tačiau visas bendravimas vyksta lietuvių kalba, kad ikimokykliniame amžiuje būtų padėti tvirti pamatai lietuvių kalbos skleidimuisi. Vaikai turi daug muzikinių, logopedinių užsiėmimų, taip pat ir tautinių šokių pamokėlių, daug komunikuojama su tėveliais. Darželis yra įkūręs lietuviškų knygų biblioteką tiek vaikams, tiek paaugliams, tiek patiems tėveliams. Vaikai, kurie pabaigia darželį ir tęsia mokslus šeštadieninėje mokykloje, jau 6–7 metų puikiai gali susikalbėti lietuviškai. Kiekvienais metais „Obelėlė“ organizuoja vaikų stovyklas Lietuvoje, taip motyvuodama toliau mokytis lietuvių kalbos. A. Černiauskaitė pažymi, jog Anglijoje galima pasirinkti ir formalųjį darželį, ir lituanistinę mokyklą gana arti savo namų, tačiau taip yra ne visose Europos šalyse: esama tokių šalių, kur lituanistinė mokykla yra labai toli nuo namų ir kelyje reikia praleisti ne vieną valandą.

Elena Vaičiulytė, Ispanijos lituanistinių mokyklų Švietimo tarybos pirmininkė ir Alikantės lituanistinės mokyklos „Draugystė“ įkūrėja ir vadovė, teigia, jog labai svarbu padėti lietuvių kalbos pagrindus dar ankstyvoje vaikystėje. Alikantės lituanistinėje mokykloje „Draugystė“ bendraujama, žaidžiama lietuvių kalba, labai svarbu vaikus sudominti lietuvių kalba, kad ji jiems patiktų ir mokymasis asocijuotųsi su teigiamomis emocijomis. Mokyklos vadovė pasakoja apie iškylančius iššūkius ir problemas, su kuriomis susiduria. Nors Ispanijoje lietuvių yra tikrai daug, tačiau geografiškai jie plačiai pasklidę po šalį. Kartais kelias iki lituanistinės mokyklos siekia ir 300 km. Vaikais dažnai ateina iš mišrių šeimų, kurių tėvus svarbu edukuoti. Dėl gyvenamosios, gamtinės aplinkos Ispanijoje sunku sukurti lietuvišką erdvę, todėl lituanistinė mokykla tampa labai svarbi tos erdvės sukūrimui, lietuvybės skleidimuisi. Tačiau E. Vaičiulytė tikrai turi kuo pasidžiaugti. Vaikai, kurie pradėję lankyti mokyklą dar silpnai kalbėjo lietuviškai, po kelių mėnesių jau galėjo tėvams atsakyti lietuviškai. Mokyklos įkūrėja pastebi teigiamus pokyčius ir lituanistinę mokyklą lankančių mokinių daromą pažangą.

Lituanistinių mokyklų asociacijos valdybos narė, Airijos Kavano lituanistinės mokyklos „Gintarėlis“ direktorė Donata Simonaitienė pasidalino savo patirtimi motyvuojant paauglius mokytis lietuvių kalbos. Lituanistinėje mokykloje „Gintarėlis“ mokosi 77 mokiniai, kurie ugdomi pagal rekomendacinę lituanistinio švietimo programą. Mokykloje dirba 8 pedagoginį išsilavinimą turintys mokytojai, labai kruopščiai planuojamas vyresniųjų ugdymas. Pagrindinis tikslas – išlaikyti

susidomėjimą lietuvių kalba, padėti mokiniams tęsti mokslus. Mokykloje taikomi modernūs, interaktyvūs mokymo metodai, atsižvelgiama į mokinių interesus, kartu planuojamas mokymo procesas. D. Simonaitienė tvirtina, kad motyvuojant mokytis lietuvių kalbos svarbu akcentuoti ne vien tik komunikavimo funkcijos naudą. Lietuvių kalba gali būti raktas į savęs paieškas, į tapatybę, į identitetą, gali atsakyti į daugelį klausimų būtent ieškant tapatybės. Kas aš esu? Kodėl aš čia, šitoje šalyje gyvenu? Kodėl tėvai atsikraustė būtent čia? Kodėl aš kartais save matau kiek kitaip? Būtina išplėsti lietuvių kalbos ribas, kad jos vartojimas neapsiribotų tik lituanistinės mokyklos, namų sienomis, padėti vaikui suvokti, kad tokių kaip jis pasaulyje yra labai daug, todėl mokykloje kalbama apie Lietuvos, diasporos istoriją. Paaugliams reikia parodyti praktinę kalbos naudą, kur jie ją gali vartoti, kur gali ja susikalbėti, tada dažnai jie pradeda domėtis, ieškoti, bendrauti. Tam vaikams organizuojamos stovyklos Lietuvoje. Šiemet PLB Švietimo komisija kartu su Švietimo mokslo ir sporto ministerija ir Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomene suorganizavo stovyklą „Pasaulio Lietuva“ 12–18 metų lituanistinių mokyklų mokiniams. Testavimai, egzaminai taip pat būna vyresnių mokinių teigiamai sutinkami, nes paauglys nori matyti apčiuopiamą, aiškų rezultatą, ką per metus išmoko, ko galėjo pasiekti.

Lituanistinių mokyklų pristatymui persikėlus per Atlantą buvo parodytas pažintinis filmukas apie Los Andželo Šv. Kazimiero lituanistinę mokyklą, kuri buvo įsteigta 1949 m. ir iki šių dienų sėkmingai buria lietuviškai kalbančius mokinius nuo priešmokyklinio amžiaus iki pat dvyliktos klasės. Per visus šiuos gyvavimo metus mokyklą baigė virš 1000 mokinių. Šiemet į mokyklą užsiregistravo maždaug 100 mokinių. Mokykloje dirbo daugiau nei 200 mokytojų. Šv. Kazimiero lituanistinė mokykla dirba šeštadieniais pagal JAV LB Švietimo tarybos patvirtintą programą. Mokykloje mokoma ne vien tik lietuvių kalbos, bet ir Lietuvos istorijos, vyksta dorinis ugdymas, Lietuvai svarbių datų bei kitų švenčių minėjimai, konkursai ir kt.

Čikagos Maironio lituanistinės mokyklos direktorė Goda Misiūnienė pristatė pradini ugdymą šioje mokykloje, pasidalino savo patirtimi vystant lituanistinės mokyklos veiklą, išryškino pagrindinius sunkumus, su kuriais tenka susidurti. JAV veikia 38 mokyklos ir daugiausia jose yra pradinukų. Šiemet Maironio lituanistinėje mokykloje mokosi 571 mokinys, 40 proc. mokinių yra pradinukai. G. Misiūnienė pasakoja, jog lituanistinės mokyklos vadovui tenka daug pareigų, tenka rūpintis ne vien mokinių ugdymu, bet ir kompetentingų mokytojų paieška,

nuolatiniu jų kvalifikacijos kėlimu, nes būtent jiems tenka didžiausia atsakomybė kalbos mokymo procese, o tai reikalauja kantrybės, nuoseklumo ir didelės ištvermės.

Daugiau nei metus egzotiškoje Australijoje, Perto mieste, gyvuojančios lituanistinės mokyklos „Baltų šalelė“ bendraįkūrėja Jūratė Kušeliauskienė pasakoja, jog didžiausias iššūkis komunikuojant su Lietuva – laiko juostų skirtumas. Mokytojoms kartais tenka jungtis į paskaitas, seminarus, kai tuo metu Australijoje labai vėlus vakaras ar naktis. Pamokos lituanistinėje mokykloje vėlgi vyksta ryte, kai Lietuvoje gili naktis. Reikėtų atkreipti dėmesį ir į sezoniškumą. Australijos lietuvių vaikams sunku atvykti į Lietuvą, čia rengiamas stovyklas diasporos vaikams, nes kai Lietuvoje vasaros atostogos – Australijoje pats mokslo metų įkarštis. J. Kušeliauskienė mini, jog dažnai vaikai neidentifikuoja savęs su Lietuva arba identifikuoja tik iš dalies, kalbant apie pradinių klasių amžiaus grupę, todėl svarbu priimti visus sunkumus ir iššūkius ir siekti, kad vaikai identifikuotų save kaip lietuvius, domėtųsi savo kilme, tauta, tradicijomis.

Šiais metais įkurta virtuali Pietų Amerikos lituanistinė mokykla, kurios viena bendraįkūrėjų – Čilės lietuvių bendruomenės pirmininkė Adriana Giedrė Barkauskaitė. Kaip pasakoja moteris, mokyklos idėja kilo praėjusių metų pabaigoje, matant sėkmingą Italijos virtualių lituanistinių mokyklų veiklą. Šie metai buvo pilni ne tik iššūkių, bet ir naujų galimybių. Į virtualią Pietų Amerikos lituanistinę mokyklą mokiniai jungiasi iš Venesuelos, Kolumbijos, Urugvajaus, Brazilijos, Čilės, Ekvadoro, Argentinos, Ispanijos ir kt. Dauguma mokytojų ir asistentų dirba iš Lietuvos ar kitų Europos šalių, tokių kaip Ispanija, nes Pietų Amerikoje nerado pakankamai kvalifikuotų lietuvių kalbos pedagogų, specialistų. Ypač daug norinčių mokytis lietuvių kalbos suaugusiųjų: 7 grupėse yra iš viso 65 mokiniai, o vaiku grupėse – 34 mokiniai. Suaugusieji ypač motyvuoti, nes šiame žemyne gyvena daugiausia trečios, ketvirtos kartos lietuvių kilmės žmonių, kuriems lietuvių kalba pažįstama tik iš senelių pasakojimų, dainų, ir taip mokydamiesi jie gali priartėti prie savo šaknų, Lietuvos. Džiugu, kad PALM įkūrėjai ir mokytojų kolektyvas galėjo suteikti šią galimybę. A. G. Barkauskaitė pristatė ir įgyvendintą projektą – intensyvų lietuvių kalbos kursą, skirtą Venesuelos lietuvių diasporos atstovams. Jo reikšmė ne tik komunikacinė, bet ir socialinė. Atsižvelgus į itin sudėtingą pastarojo meto Venesuelos politinį kontekstą, įsteigta net 30 stipendijų lietuvių kilmės Venesuelos mokiniams. Įsikūrę Lietuvoje Venesuelos lietuviai taip pat jungiasi į kursus, nes ne visi yra

išmokę lietuvių kalbą. Adriana Giedrė Barkauskaitė tikisi, „kad bus užmegzti ir tarpusavio ryšiai bei ryšiai su Lietuva“.

Diskusija apibendrinta Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komisijos pirmininkės, Seimo Švietimo ir mokslo komiteto narės Dalios Asanavičiūtės ir užsienio reikalų viceministro Egidijaus Meilūno mintimis. Lituanistinės mokyklos itin reikalingos, kad jaunoji diasporos karta galėtų ne tik susikalbėti su Lietuvoje esančiais giminėmis, bet ir visavertiškai dalyvauti Lietuvos gyvenime. Kiekvienais metais auga grįžtančių į Lietuvą gyventi skaičius, todėl itin svarbi jų vaikų integracija, kad šie jaustųsi gerai visuomenėje. Pastebima, kad vaikams, lankiusiems lituanistines mokyklas, nėra itin sudėtinga integruotis.

Vyriausybė vykdo pokyčius lituanistinio švietimo srityje – koordinuojami Švietimo įstatymo pakeitimai, kurie leis lituanistinėms mokykloms skirti ne vien tik projektinį, bet ir bazinį finansavimą veikloms, užtikrins pasiekimų vertinimo sistemos sukūrimą, pagerins mokytojų darbo sąlygas.

Šis renginys buvo teminis, skirtas lituanistinėms mokykloms aptarti. Gruodžio mėnesį bus surengtas baigiamasis šių metų susitikimas su diasporos atstovais.

Projektas „Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

www.pasauliolietuvis.lt

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.